

FINE ARTS MAGAZINE TABLEAU

exclusief interview

MEGACOLLECTIONEUR KHALILI

onthullend

ABORIGINAL ART: HET VERHAAL

verrassend

ORANJEKUNST: WILHELMINA

inspirerend

**RUIM 60 SUMMER
HIGHLIGHTS**

Théo van Rijsselberghe
(1862-1926), Nu au Panama,
1924, 100 x 80 cm, particulie-
re collectie, zie p. 3 en

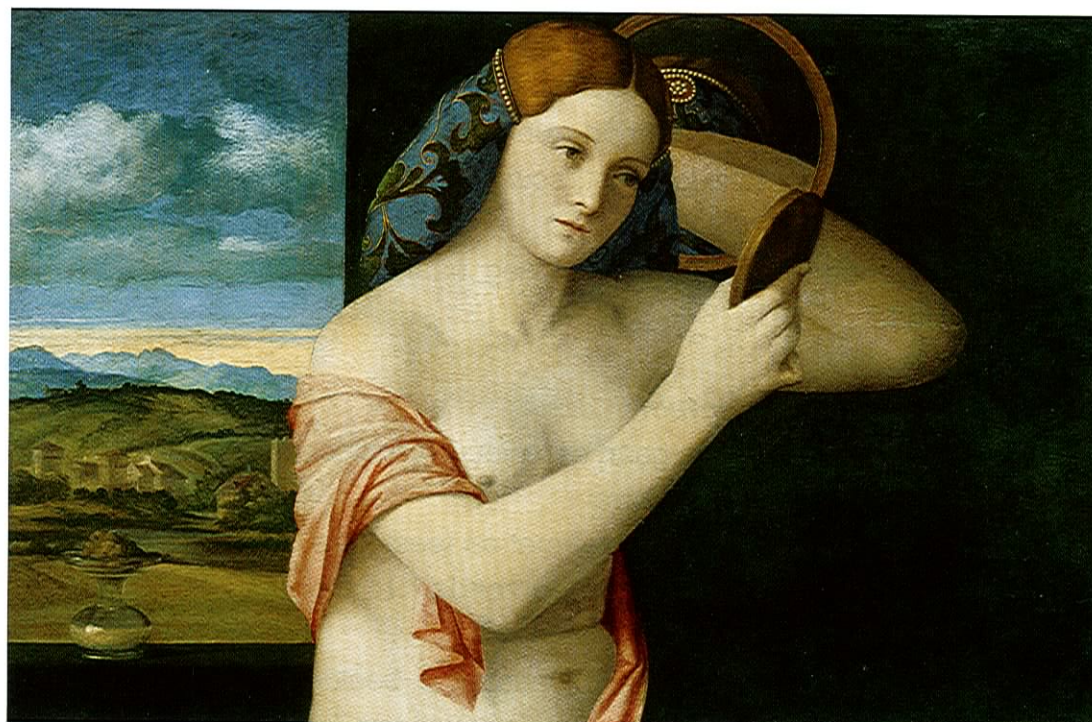
28ste Jaargang nr. 3
Zomer 2006
Adviesprijs: €9,95

• schilderkunst • ontmoetingen • beeldhouwkunst • reportages • fotografie •
• antiek • boeken • **AIRWORLD: LUCHTVAARTDESIGN** • previews • veilingen •
• beurzen • **landenspecial: Indonesië** • agenda's

SUMMER HIGHLIGHTS

'Some like it hot': 60 zomerse hoogtepunten... van Utrecht tot Santa Barbara! Verrassende ontmoetingen met wereldberoemde en minder bekende kunstenaars, een internationale tocht die voert over hoge bergen en woeste zeeën. Met extra aandacht voor het naakt - in Domburg en Den Haag - en voor de honderd jaar geleden gestorven Cezanne - in de Provence en in Parijs. **43**

KHALILI & MEIJI

Een exclusief interview met megacollector Nasser David Khalili (Iran, 1945) in zijn woonhuis in Londen. Over zijn passies, zijn collectie islamitische kunst - de grootste privé-verzameling ter wereld - en zijn collectie Japanse Meiji-voorwerpen, waarvan een gedeelte wordt getoond in de 'Japanse zomer' van het Van Gogh Museum. **28**

EN VERDER IN DIT NUMMER:

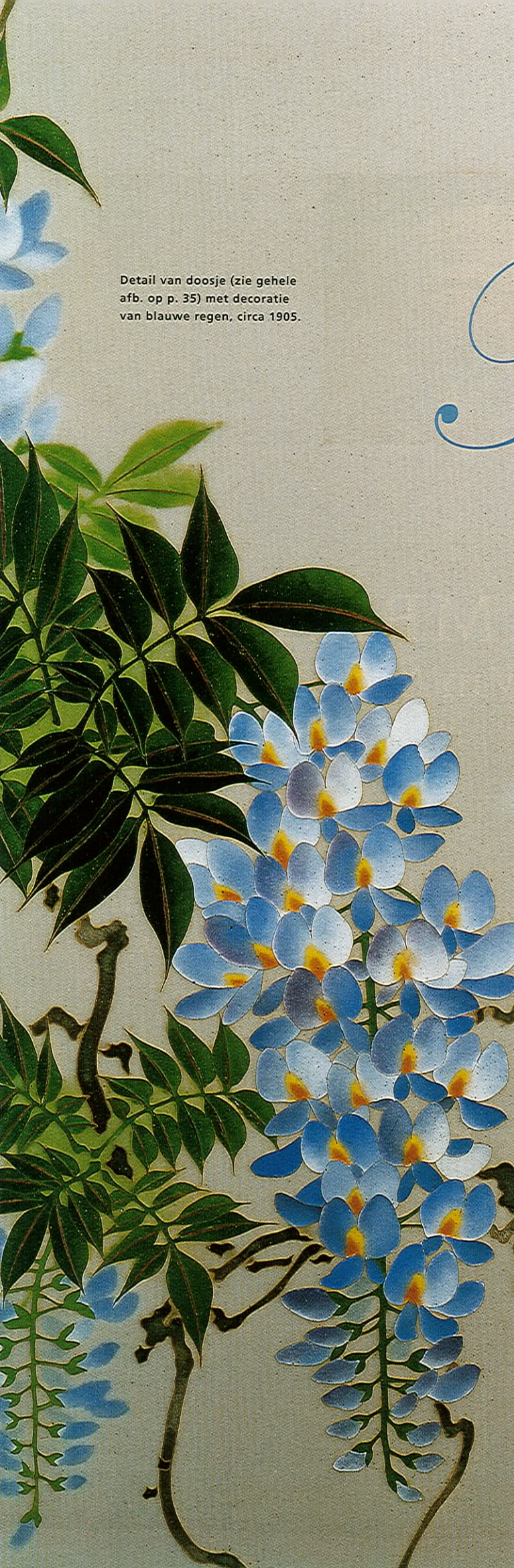
EDITORIAL	7
EXHIBITIONS CALENDAR/ TENTOONSTELLINGSAGENDA	13
ANTENNE	42
AUCTION CALENDAR	89
GALERIEAGENDA	98
SELECT Een selectie uit galerie en kunsthandel.	99
BOEKEN	107

SUMMARIES/SAMENVATTINGEN
IN ENGLISH/NEDERLANDS

WILHELMINA FECIT

Ze was er tegen haar werk te exposeren, maar deze zomer zijn ze dan toch voor groot publiek te zien: de schilderijen en tekeningen van Wilhelmina Helena Pauline Maria, in 1880 geboren als prinses van Oranje-Nassau en van 1898 tot 1948 koningin. Haar kunst stond in het teken van haar liefde voor de natuur, die zij verrassend fraai en kundig weergaf. **36**

Detail van doosje (zie gehele
afb. op p. 35) met decoratie
van blauwe regen, circa 1905.

Khalili & Meiji

RUUD VAN DER NEUT. Ze bestaan nog steeds: gedreven entrepreneurs met ogenschijnlijk ongelimiteerde financiële middelen die hun leven grotendeels in dienst stellen van de kunst en erin slagen beroemde collecties op te bouwen. Enkele illustere namen uit het recente verleden: Jean Paul Getty, Henry Clay Frick, Albert C. Barnes, Solomon R. Guggenheim, Calouste Gulbenkian en baron Thyssen-Bornemisza. Hun - inmiddels openbare - collecties zijn ondergebracht in musea, vernoemd naar de begunstigers. Ook de in 1945 in Isfahan (Iran) geboren joodse zakenman en mecenas Nasser David Khalili heeft plannen voor een 'eigen' museum. Hij bracht de laatste veertig jaar ongekende kunstcollecties bijeen. Zo telt zijn verzameling islamitische kunst circa twintigduizend objecten, waarmee het de grootste particuliere collectie op dit gebied ter wereld is. Een andere passie van Khalili is Japanse kunst: hij bezit 's werelds grootste en meest veelzijdige particuliere verzameling Meiji kunstwerken. Het Van Gogh Museum presenteert daaruit vanaf 7 juli - in de 'Japanse Zomer' - een selectie. Tableau bezocht de befaamde kunstliefhebber en verzamelaar in Londen, waar hij woont en werkt temidden van zijn kunstschaten. ➤

'THE QUESTION OF VALUE IS
IRRELEVANT. NOTHING BELONGS TO
ANYONE FOR EVER: WE ARE ALL
TEMPORARY CUSTODIANS.'

W e zijn te gast bij dr. Khalili in zijn statige woonhuis in het Londense Mayfair. Het interieur met een onmiskenbaar hoog TEFAF-gehalte wordt gedomineerd door oosterse bronzen beelden, porselein, Perzische schilderijen, kristallen kroonluchters en Louis XVI en Empire meubilair met vuurverguld beslag dat men gewoonlijk in residenties van de Europese vorstenhuizen aantreft. Aan de wand: schilderijen van onder anderen Chagall, Miró en Fernand Léger. En in een tafelvitrine: een twintigtal letterlijk schitterende pronkstukken van de hand van Fabergé. De interesse van de bewoner bestrijkt zowel topografisch als cultuurhistorisch een breed terrein, maar, zegt Khalili: 'Voor de inrichting ons huis tekende mijn Engelse echtgenote Marion. Ik hou me specifiek bezig met m'n verzamelingen'. Bijzonder charismatisch, deze strak in het pak zittende zestiger met zijn stralende donkere ogen en jongensachtig enthousiasme. We krijgen muntthee ingeschonken door een beschort dienstmeisje.

KENNIS & KWALITEIT

Khalili vervolgt: 'Van kinds af aan was ik vertrouwd met kunst en antiek. Onze familie handelt al generaties lang in decoratief antiek. Vanaf mijn achtste jaar ging ik vaak met mijn vader mee op inkoop. Ook het verzamelen zat er blijkbaar vroeg in, want als kind spaarde ik postzegels en oude bankbiljetten, waarin ik trouwens al handelde toen ik een jaar of tien was...

Tijdens mijn studiejaren in New York bezocht ik in mijn vrije tijd steevast musea, veilingen en antiekwinkels. Eindeloos kijken, kennis vergaren en alles lezen wat los en vast zat over geschiedenis, kunst en cultuur. Islamitische kunst was destijds niet bepaald gezocht. De kennis over het onderwerp ontbrak en de prijzen waren laag omdat er maar een kleine markt voor was. Gelukkig ben ik gezegend met een fotografisch geheugen, waardoor ik met regelmaat 'vondsten' deed en doe, variërend van gekalligrafeerde handschriften tot vroeg aardewerk en porselein, en van bronzen voorwerpen tot Perzisch lakwerk en schilderijen. Nooit lukraak aangekocht: je kunt niet op jacht gaan met een geweer als je geen kogels hebt. Je moet je altijd terdege oriënteren over de kwaliteit, herkomst en de leeftijd van de kunstvoorwerpen. >

HANDEL & WANDEL

Naast islamitische en Japanse kunstvoorwerpen verzamelt Khalili ook Indiaas- en Zweeds textiel uit de 18de- en 19de eeuw en Spaans gedamasceerd metaalwerk uit de 19de eeuw. De totale waarde van Khalili's omvangrijke collecties wordt inmiddels geschat op het astronomische bedrag van circa €1,4 miljard. Met regelmaat geeft Khalili topstukken in bruikleen aan musea voor thema-exposities. Daarnaast heeft hij het tot zijn levenstaak gemaakt alle objecten uit de diverse verzamelingen uitvoerig te documenteren in een serie wetenschappelijk onderbouwde publicaties. De verantwoordelijke auteurs zijn zonder uitzondering autoriteit op hun vakgebied. In 2007 zullen de laatste delen van het in totaal uit 27 delen bestaande standaardwerk over de islamitische kunst in druk verschijnen. De negen delen tellende serie met als onderwerp 'Japanse kunstvoorwerpen uit de Meiji-periode' is gepubliceerd, net als het naslagwerk over Zweedse textielkunst. Het zijn stuk voor stuk optimaal geïllustreerde prachtbanden. Dr. Khalili doet niets half. Zijn eclatante zakelijk succes maakt het mogelijk om op dergelijke schaal te verzamelen. De basis hiervoor werd gelegd in de Verenigde Staten, waar Khalili - na het vervullen van de dienstplicht in zijn vaderland - op 22-jarige leeftijd belandde. Naast een studie computerwetenschappen in New York richtte Khalili zich op de handel in islamitische kunstvoorwerpen. Tegenwoordig omvat het imperium van de sinds een kleine dertig jaar in Engeland woonachtige zakenman de florerende vastgoedfirma Favermead Ltd. Zo verkocht Khalili in 2001 het duurste woonhuis ooit in Europa, een statig pand in de buurt van Prinses Diana's Kensington Palace, voor \$90 miljoen aan Bernie Ecclestone. Het verhandelen van antiek behoort inmiddels tot het verleden: er wordt nu alleen nog voor de eigen verzamelingen aangekocht.

Aanvankelijk kocht ik niet de top. Helaas, maar het hebben van voldoende financiële middelen is essentieel om alleen op het hoogste niveau te opereren. De handel in antiek heeft - zeker gedurende de eerste jaren - de opbouw van mijn collecties mogelijk gemaakt. Zo kocht ik een aantal voorwerpen voor een bepaald bedrag, stel vijftig objecten met een totaalprijs van US \$100.000. Ik hield de beste vijf achter voor mijn eigen verzameling en de rest verkocht ik dan in een tijdsbestek van een jaar voor US \$500.000. De winst investeerde ik in nieuwe aankopen.

TEGEN DE MARKT IN VERZAMELEN

Ook heb ik altijd 'tegen de markt in' verzameld. Toen ik in 1974 mijn eerste Japanse Meiji-periode kunstvoorwerpen kocht, werd er - zowel door antiquairs als door het gros van de Aziatica collectioneers - enigszins minachtend gekeken naar dergelijk, in hun ogen 'recent antiek'. Zelfs in Japan was er nauwelijks waardering voor. Musea als het huidige Victoria & Albert hadden weliswaar voor veel geld Meiji-kunst aangeschaft in de 19de eeuw, maar het merendeel was in de loop der tijd in depots beland. Toch getuigen deze objecten dikwijls van sublieme kwaliteit en vakmanschap. Het atelier van Carl Fabergé mag dan wereldwijd bekend zijn geworden door de productie van exclusieve pronkvoorwerpen, tal van Japanse ambachtslieden uit de tweede helft van de 19de eeuw doen niet voor Fabergé onder qua vakmanschap. Pas vanaf de late jaren tachtig ontstaat er enige (her)waardering voor kunstwerken uit de Meiji-periode. Sindsdien zijn de prijzen in de kunsthandel en op veilingen met bliksemkracht gestegen, en daarmee de publieke belangstelling. Ik

was blijkbaar net op tijd en heb het mooiste wat er op dit gebied is bijeen kunnen brengen.'

De verscheidenheid aan virtuoos uitgevoerd lakwerk, email cloisonné, textielkunst, brons en keramiek in Khalili's collectie getuigt daarvan.

NIET VOOR VERKOOP

Over de eventuele verkoopwaarde van de huidige verzamelingen is Khalili kort en bondig. 'Die is imaginair. Ik heb kunst nooit als investering beschouwd. De waarde van alles wat ik in de loop der jaren verzameld heb is zeker vertienvoudigd, zo niet méér. Maar als je niet geïnteresseerd bent om iets te verkopen, speelt die waardevermeerdering geen rol.

Alle kunstvoorwerpen zijn nu ondergebracht in de Khalili Family Trust. Ik voel me beheerder, geen eigenaar. Ná mij zullen mijn drie zoons en hun nazaten het bewind voeren, met de bepaling dat er niets verkocht mag worden en dat alles bij elkaar moet blijven.

Wel hoop ik binnen afzienbare tijd hier in Londen het Khalili Museum te realiseren. Maar een geschikte, centraal gelegen locatie vinden, valt nog niet mee. We zullen het zelf moeten financieren, want op mijn aanbod aan de stad Londen om de collectie te schenken - met de conditie dat zij voor een adequate huisvesting zorgen - werd niet gereageerd. Helaas. Tot nu toe leen ik regelmatig objecten uit aan musea om ze aan een breed publiek te kunnen tonen.'

De afgelopen jaren is een selectie uit Khalili's kunstvoorwerpen onder meer gepresenteerd in het Metropolitan in New York, de Hermitage in St. Petersburg, het British Museum in Londen en in musea in Portland, Philadelphia, Berlijn, Wenen, Genève, Jeruzalem en diverse steden in Japan. 'En nu in >

'YOU NEVER STOP.
IF YOU ARE BORN A
COLLECTOR, YOU DIE
AS ONE.'

Van links naar rechts:

Vaas uit ca. 1880/85, cloisonné met verguld metaal draad, h 36,5 cm. De traditionele decoratie is typisch voor de vroege Meiji-periode.

Een van een stel vazen, na 1910, cloisonnéwerk in zilverdraad, zilveren randen en voet, h. 44 cm, met het zegel van hofkunstenaar Ando Jubei. De vorm van deze vaas lijkt standaard te zijn geweest voor keizerlijke geschenk-vazen.

Vaas in *moriage* techniek [opgehoogd email] met zilveren montuur, ca. 1905, toegeschreven aan Kawade Shibataro, atelier hofkunstenaar Ando Jubei.

Een van een stel vazen, circa 1883, cloisonné in verguld en zilveren draad, vergulde monturen, h. 55,2 cm. Engels handelslabel: H.W. Lea & Co, 166A, Fenchurch Street, London, E.C., toegeschreven aan atelier Namikawa Sosuke. Decoratie in de stijl van Onishi Chinen (1792-1851), gespecialiseerd in vogel- en bloemschilderingen. De vazen werden tentoongesteld in Amsterdam in 1883, waar Sosuke en het Nagoya Cloisonnéwerkbedrijf de gouden medaille kregen uitgereikt en de heer Mauramatsu, directeur van het bedrijf, een lintje ontving van de Hollandse koning.

Vaas, ca. 1900-03, cloisonné in zilverdraad, zilveren monturen, h. 22,9 cm, ges. Kyoto Namikawa, atelier Namikawa Yasuyuki. Deze vaas markeert drie nieuwe ontwikkelingen in het werk van Namikawa: aan voor- en achterkant is een scène afgebeeld; het zilverdraad vormt niet alleen de omtrek maar maakt ook deel uit van de voorstelling; ten slotte is de vaas beduidend lichter dan eerdere vazen.

Vaas, ca. 1893, cloisonné gevat in zilverdraad, h. 172 cm, ontwerp Araki Kampo (1831-1915), uitvoering Suzuki Shirozaemon. Deze vaas maakte deel uit van een driedelig garnituur, gemaakt voor de World's Colombian Exhibition in Chicago in 1893.

Vincent van Gogh (1853-1890), Bloeiende pruimenboom (naar een prent van Hiroshige), 1987, olie op doek, 55 x 46 cm, Vincent van Gogh Museum

Detail van een vaas, circa 1875-1900, h. 37,5 cm, gesigneerd Masamitsu. Metalen body van *shakudo*, gedecoreerd in cloisonnéwerk; met panelen van lakwerk in *maki-e* [lakdecoratie van gepoederde metalen] en *kinji* [glanzende gouden ondergrond van lakwerk] en met inlegwerk van schelp, ivoor en andere materialen, zilveren montuur. Dit soort voorwerpen met curieuze samenstelling van materialen heet *Shibayama*, en was erg gewild door reizigers, die de voorwerpen vonden in de curiosawinkels in Yokohama.

Detail van een (dien)blad, rond 1900, musen en cloisonnéwerk, *shakudo* rand, 30,8 x 26 cm, zegelstempel Sakigake en Korin. Gemaakt in de werkplaats van Namikawa Sosuke, naar een ontwerp van Ogata Korin (1658-1716). Het is bijna zeker dat Sosuke werkte naar een schets gemaakt naar een prent toegeschreven aan de grote Rimpa kunstenaar Ogata Korin. De techniek van druipend natte verf geschilderd op natte verf, typisch voor de Rimpa kunstenaars, is hier briljant gevangen in *musen*.

Wierookbrander, circa 1893, brons, ogen verguld en *shakudo* [blauwzwart gepatineerde legering van koper met variabele hoeveelheden zilver], 410 x 132 cm, gesigneerd Dai Nihon Yokyo imonoshi Hayashi Harusada kore o tsukura [dit werd gemaakt door de meesterbronsgieter Hayashi Harusada van Tokyo in groot-Japan]. Deze immense *koro* [wierookbrander] is het hoogste object in de Khalili Collectie. Het is een van de meest ambitieuze overgebleven voorbeelden van de bloeitijd van de kunst van het bronsgieten gedurende de Meiji-periode en bestaat uit 13 hoofdonderdelen, waarvan vele op hun beurt gemaakt zijn van aparte gietsels.

het Van Gogh Museum', roept Khalili enthousiast.

VAN GOGH & JAPAN

'Het verheugt me dat de Meiji-tentoonstelling in Amsterdam plaatsvindt. Met name omdat Vincent van Gogh een van de eersten was die het belang van de 19de-eeuwse Japanse kunst inzag. In mijn ogen is deze schilder een genie die zijn tijd ver vooruit was. Hij liet zich in zijn oeuvre inspireren door de Japanse prentkunst en uit de briefwisseling met zijn broer Theo blijkt de onverholten bewondering die hij koesterde voor de werkwijze van de Japanse kunstenaars'.

Vincent schreef in september 1888 aan Theo: 'Ik benijd de Japanners om die enorme helderheid die alle dingen bij hen hebben. Nooit is het saai en nooit lijkt het te veel in haast gemaakt. Hun werk is even makkelijk als ademen en zij maken een figuur in enkele trefzekere lijnen met hetzelfde gemak, alsof het even simpel is als het dichtknopen van je vest.' En in een andere brief: 'Je weet dat ik in mijn werk nogal veranderlijk ben en dat die drang om boomgaarden te schilderen niet eeuwig zal duren. Daarna komen waarschijnlijk de arena's aan de beurt. Verder zal ik *enorm* veel moeten tekenen, want ik wil tekeningen maken in het genre van de Japanse prenten.'

SPECTACULAIRE VONDSTEN

Khalili benadrukt het cruciale belang van de Meiji-periode in de mondiale kunstgeschiedenis. 'Het bewind van keizer Meiji (1868-1912) is in tal van opzichten bepalend geweest voor het huidige Japanse culturele en economische klimaat. Maar om de impact van deze relatief korte periode concreet in te kunnen schatten, moet je je in de geschiedenis van het land zelf verdiepen.'

Dr. Khalili: 'De Japanse inzending voor de in 1893 in Chicago georgani-

seerde 'World's Columbian Exposition' was een enorm succes. In een paar maanden tijd bezochten maar liefst 27 miljoen mensen de presentatie, waar ze zich vergaapten aan kunstwerken van praktisch volmaakte artistieke en technische perfectie. Voor mijn collectie heb ik meerdere belangrijke objecten kunnen bemachtigen, die destijds in Chicago en op de wereldtentoonstellingen in Europa te zien waren. Zoals een sublieme, polychroom gedecoreerde porseleinen vaas van de keramist Hanzan uit het atelier van Kōzan. En een spectaculaire, vier meter hoge bronzen wierookbrander. Je moet je realiseren dat aan het einde van de 19de eeuw sommige Japanse kunstvoorwerpen tot de duurste ter wereld werden gerekend.'

OPEREREN IN DE LUWTE

Tegenwoordig koopt Khalili nog slechts incidenteel een object aan voor zijn Meiji-kunstcollectie. 'Eerlijk gezegd, het beste wat er geproduceerd is heb ik al. Voor mijn gevoel is deze verzameling min of meer compleet. Daarom treed ik nu met de collectie naar buiten. Bij het samenstellen ervan heb ik me nooit publiekelijk geprofileerd als grote koper in de kunsthandel. Dat drijft alleen de prijs maar op.'

Ter illustratie: in april 2004 kocht sjeik Saud-Al Thani van Qatar in één week op veilingen islamitische kunst voor een bedrag van 28 miljoen dollar. Dan weet iedereen wat je zoekt. Laat mij maar in de luwte opereren. Veilingcatalogi kijk ik eigenlijk nooit in. Als er werkelijk iets belangrijks op de markt komt, weet men me als eerste te vinden. Antiquairs beseffen dat ik een redelijke prijs betaal en vlug beslis. Vaak is het een kwestie van gunnen.

Ik heb bij de samenstelling van elke deelverzameling een gespecialiseerde handelaar in de arm genomen om alle transacties via hem te laten lopen. Ook voor de Japanse kunst. Ja, hij is er rijk

van geworden, maar dankzij zijn bemiddeling is er nu deze unieke Meiji-collectie, die zelfs in Japanse musea niet te vinden is.'

'Een favoriet kunstvoorwerp heb ik niet. Van ieder object weet ik exact van wie ik het ooit kocht, voor welke prijs en op welk moment. Vooral de herinnering aan tal van transacties telt voor mij. Tenminste, als die voor beide partijen memorabel is; mijn blijdschap over de aanwinst voor de verzameling, en een tevreden handelaar die met de opbrengst een aanbetaling kan doen voor een nieuw huis. In die zin is dat dan een favoriet object.'

Het realiseren van een goed gedocumenteerde collectie en het op de kaart zetten van een tot dusver onderbelicht facet in de kunstgeschiedenis geeft je de grootste voldoening. Zeker als je erin slaagt iets unieks te verwerven. In 1990 kocht ik tijdens een veiling bij Sotheby's een uit de vroege veertiende eeuw daterend geïllustreerd handschrift, de 'Jami' al Tawarikh, waarin de geschiedenis van de wereld wordt omschreven. Ik betaalde er 10 miljoen dollar voor, het hoogste bedrag dat ik ooit neertelde voor één kunstvoorwerp. Maar wat is duur? Voor een goede Picasso wordt tegenwoordig grif 50 miljoen dollar betaald. Maar die zijn niet uniek.'

MAIMONIDES FOUNDATION

Naast fervent collectionneur is dr. Nasser David Khalili - mede door zijn eigen multiculturele achtergrond - voorzitter en medeoprichter van de Maimonides Foundation, een stichting met als doel breder maatschappelijk begrip te kweken tussen joden en moslims. Zijn collectie islamitische kunst en de publicaties die al over dit onderwerp zijn verschenen kunnen daarbij helpen.

Khalili licht toe: 'Ik ben ervan overtuigd dat als twee naties met verschillende achtergrond, geloof en cultuur >

Een deel van de Japanse uitstalling in het hoofdgebouw van de Centennial Exhibition, Philadelphia, 1876.

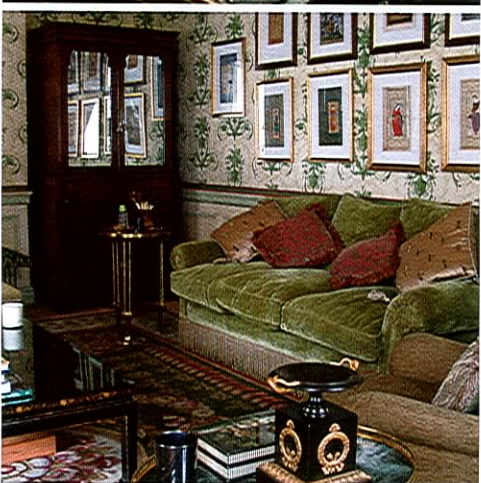
Een hoekje van de Japanse sectie van het gebouw van de Manufactures and Liberal Arts op de World's Columbian Exposition, Chicago, 1893.

MEIJI: VERLICHT KEIZER

In het jaar 1543 waren de Portugezen de eerste Europeanen die voet aan wal zetten in Japan, het land van de Rijzende Zon. Aanvankelijk ontstond er een levendige handel tussen Portugal en Japan en in het bijzonder exotische lakwerk en porselein vonden gretig aftrek in heel Europa. Maar vanaf het einde van de zestiende eeuw werd de Portugese hegemonie langzaam ondermijnd. Niet lang daarna sloot Japan zich hermetisch af van de buitenwereld. Het lukte Nederlandse handelslieden echter als enigen - naast de Chinezen - handelscontacten te onderhouden met Japan. Een uiterst lucratieve monopoliepositie, die ruim tweehonderd jaar stand zou houden. Pas tijdens de 'verlichte' regeringsperiode van keizer Meiji stelt Japan zich open voor westerse invloeden. De nieuwe regering gaat voortvarend van start om het land zowel bestuurlijk, militair als economisch te stabiliseren. De feodale heerschappij behoort definitief tot het verleden. Buitenlandse experts worden uitgenodigd om het land op allerlei terreinen van advies te dienen en Japanners worden naar het Westen gestuurd om kennis te vergaren. Grote sociale veranderingen zijn het gevolg. Ook stimuleert de regering het kunstonderwijs, worden nationale tentoonstellingen georganiseerd en krijgen kunstenaars alle medewerking om de traditionele, ambachtelijke kunstindustrie te bevorderen. Japanse kunstvoorwerpen blijken een lucratief exportproduct te zijn. Tijdens de werldeftentoonstellingen in Londen (1862) en Parijs (1867) had het Europese publiek al summier kennis kunnen maken met de Japanse cultuur en kunstnijverheid. In de Japanse paviljoens werden bronzen beelden, kamerschermen, waaiers, lakwerk, bewerkt ivoor, porselein en kimono's getoond. De geëxposeerde voorwerpen zouden van het 'Japonisme' een nieuwe trend maken. De Meiji-regering besefte dat de werldeftentoonstellingen een perfect podium konden vormen voor de Japanse kunstnijverheid en deden er alles aan om van hun presentatie een artistiek én commercieel succes te maken. De getoonde kunst- en gebruiksobjecten oogstten alom bewondering en vonden gretig aftrek bij een breed publiek. De Meiji-kunstenaars maakten dankbaar gebruik van de traditionele vormgeving, decoraties en technieken die al eeuwenlang gebezigd werden in de Japanse beschaving. Tegelijkertijd werden er nieuwe procédés ontwikkeld in de porselein- en email cloisonné productie. Ook zou er een wisselwerking ontstaan tussen Europese en traditioneel Japanse kunstvormen, waarmee rond 1900 de art-nouveaustijl zijn intrede doet in de Japanse kunst.

De Verenigde Staten maakten tijdens de 'Centennial Exhibition' in Philadelphia in 1876 voor het eerst kennis met de Japanse kunst en cultuur. Een geïmponeerde kunstcriticus schreef: 'De Japanse stand was een van de grote verrassingen van de tentoonstelling. We troffen er een overvloed aan bewijzen dat Japan de meest ontwikkelde naties van Europa in de kunsten overtreft.' Op de World's Columbian Exposition in Chicago in 1893 bewonderden zelfs 27 miljoen mensen de Japanse presentatie.

Mede door de verandering in smaak van het Europese en Amerikaanse publiek zouden Japanse kunstuitingen geleidelijk minder waardering oogsten. Zelfs in het land van oorsprong neemt de interesse in Meiji-kunst af. Fabrieksmatig geproduceerde voorwerpen overspoelen de markt.

samenkomen, ze óf handelen óf vechten. Religie en politiek hebben hun eigen taal, maar de taal van de kunst is universeel en geeft nooit reden tot strijd. Door waardering te kweken voor de islamitische kunst, kweek je tevens begrip voor een cultuurgebied dat vijftig landen omvat met 1,3 miljard inwoners. We organiseren educatieve, culturele en academische programma's, gebaseerd op wederzijds respect en vrouwen.'

Khalili besluit: 'Daarnaast richt ik me primair op het conserveren van de bestaande verzamelingen en de research die dat met zich meebrengt. Maar ik moet bekennen, als je als verzamelaar geboren bent, blijf je verzamelaar tot je dood. Momenteel bouw ik een paar nieuwe collecties op. Welk thema ze hebben? Je hoort het wel als ik ermee naar buiten treed...' Met een hartelijke omhelzing neemt hij afscheid en we staan weer op straat, waar de bomen al op z'n Japans in bloei staan, mooier kan het niet. <

Foto's: Anja Frenkel, Van Gogh Museum Amsterdam, The Khalili Family Trust, www.kibofoundation.org.

TENTOONSTELLINGEN

Pronkstukken uit Keizerlijk Japan - Meiji-kunst uit de Khalili-collectie

7 juli t/m 22 oktober, Van Gogh Museum, Paulus Potterstraat 7, Amsterdam, dagelijks 10-18 uur, vr. 10-22 uur, tel. 020-5705200, www.vangoghmuseum.nl
Catalogus: K. Schiermeier, M. Forrer, *Pronkstukken uit keizerlijk Japan. Meiji-kunst uit de Khalili collectie*, Van Gogh Museum Amsterdam/Waanders Uitgevers, Zwolle,

prijs €19,95 (museumeditie, NI./Eng./D.), €24,95 (hardcover), ISBN 9040081832. De uitgave verschijnt in het Nederlands, Engels en Duits.

Verder in de 'Japanse Zomer' in het Van Gogh Museum: **Vrouwen van Tokio & Parijs**

7 juli t/m 22 oktober

Op de Parijse Wereldtentoonstellingen van 1867, 1878 en 1889 kregen vooral Japanse prenten grote belangstelling. Handelaren, verzamelaars en critici brachten de prenten onder de aandacht van een breed publiek. Zo maakte ook de in 1888 opgerichte Franse kunstenaarsgroep Les Nabis en hun kring, met bekende namen als Pierre Bonnard, Maurice Denis, Edouard Vuillard, Paul Elie Ranson en Henri de Toulouse-Lautrec, kennis met deze kunstvorm.

De Tokaido Gaande Weg

7 juli - 22 oktober

Fotograaf Guus Rijken geeft een hedendaagse visie op de 53 stations van de 'Tokaido'. Deze 500 km lange kustweg was de belangrijkste weg in feodaal Japan. Verreweg de beroemdste zijn die van de Japanse kunstenaar Utagawa Hiroshige (1797-1858). De foto's van Rijken worden samen met een complete Tokaido-serie van Hiroshige uit de verzameling van het Van Gogh Museum getoond.

< Het woonhuis van David Khalili is zorgvuldig ingericht door zijn vrouw Marion. Overal zijn kleine verzamelingen opgesteld: snuiflesjes, wandelstokken, een vitrine met Fabergé-voorwerpen - waaronder enkele van de beroemde 'eieren' - een tafel vol beschilderde schrijffdozen, een vaas met bijzondere lepels, en aan de muren een prentenverzameling en schilderijen van Chagall, Dérain, Léger, Miró... en dat waren alleen nog maar de woonkamers.

KHALILI & MEIJI

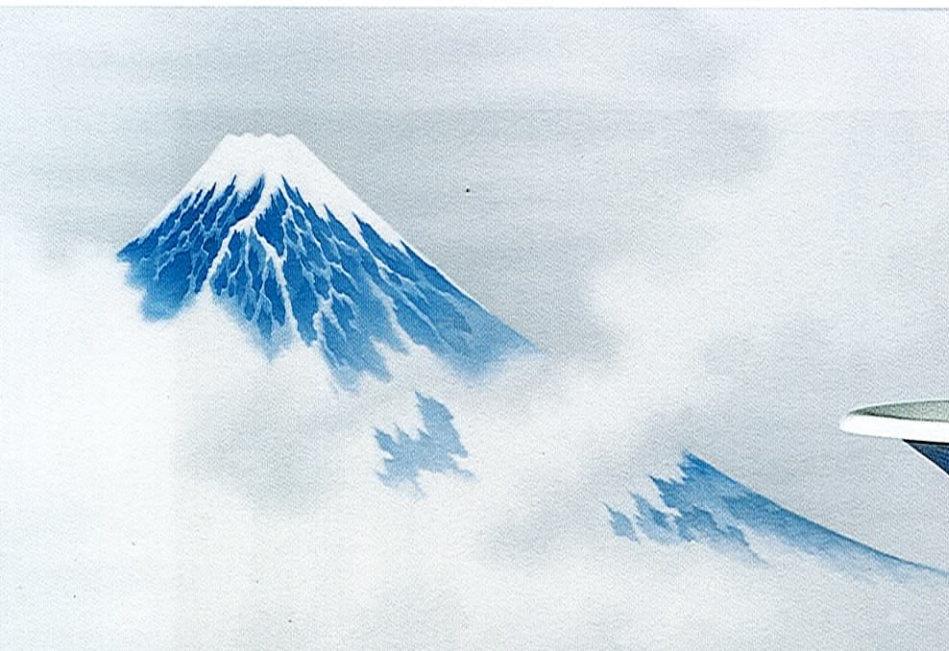
The Iranian-born, Jewish businessman and patron of the arts, Nasser David Khalili, has amassed unprecedented art collections over the past forty years. He has the largest private collection of Islamic art (20,000 objects) whilst also owning the most comprehensive private examples of Japanese Meiji artworks. A selection from the latter is being shown in the Japanese Summer exhibitions (from 7 July) at Amsterdam's Van Gogh Museum.

The total value of his art collections has been put at a staggering €1.4 billion and Khalili, who lives and works in London, regularly loans his top pieces to leading museums. He has also made it his lifetime's work to document all his objects in a sequence of extravagantly illustrated books written by experts in their field, including a nine-part series on the Meiji period. In his gracious home in London's Mayfair, dominated by eastern and European treasures, Khalili explained to *Tableau* how it all began.

His father, like the rest of the family for generations, traded in decorative antiques and as a child Khalili accompanied him on buying trips. Later he studied in New York, visiting museums, auctions and antique shops in his spare time and avidly reading up on everything he saw. 'Islamic art wasn't that popular at the time. No one knew much about it, prices were low as the market was small. Fortunately, I'm blessed with a photographic memory so that I regularly came across 'finds' - and still do.' His early trading in Islamic art gradually enabled him to build up a collection of top works. 'I always collected against the grain. When I bought my first Japanese Meiji objects in 1974, dealers and most collectors looked somewhat disdainfully at such 'recent' antiques. It was only from the late 1980s on that there was somewhat of a renewed interest for the period. Thereafter prices rocketed.' Khalili never saw art as a form of investment, but knows that what he has collected over time has increased at least fourteen fold. The value plays no role, however, as he intends to keep the art collections intact through a family trust and by eventually opening a Khalili museum in London.

The collector emphasises the importance of Emperor Meiji's enlightened reign on art history. Japan became more open to western influence, art education was stimulated, national exhibitions organised and artists were given every opportunity to practise traditional crafts. Japanese art became a lucrative export and the Meiji government recognised that world exhibitions were an excellent platform for displaying its craftsmanship. 'The Japanese entry for the 1893 Chicago exhibition was visited by 27 million people', explains Khalili. 'I was able to obtain several major objects exhibited at Chicago as well as at European world exhibitions for my collection, including a spectacular four-meter high, bronze incense burner.'

Khalili's greatest satisfaction comes from having a well-documented collection and being able to shed light on a hitherto unknown aspect of art history. He also hopes the books on his Islamic art collection can help cultivate a greater understanding between Jews and Muslims. <

Paneel, 1890, *musen* [verborgen draad] email, 36 x 53,5 cm, toegeschreven aan het atelier van Ando Jubei. Gedurende de jaren '30 van de 19de eeuw was de met sneeuw bedekte top van Mount Fuji een favoriet onderwerp van emailschilders.

Vaas, circa 1900-10, porselein, beschilderd in onderglazuur blauw, h. 42,5 cm, ges. 'Makuzu Kozan sei', atelier Miyagawa Kozan. Op de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900 was een soortgelijke Kozan-vaas te zien.

Figuur van ivoor, rond 1910, 61 x 57 x 37 cm, gesigneerd Yoshida en Homei, gemaakt door Yoshida Homei (actief van 1904 tot 1922). In dit beeldje zijn duidelijk de Westerse stijlinvloeden te zien, die in de latere Meiji-periode intraden.

Keizerlijke geschenkdooz met decoratie van blauwe regen, circa 1905, *musen* en cloisonnéwerk met goud- en zilverdraad, zilveren montuur, 14,2 x 26,1 x 21,7 cm, voorzien van zilveren draadzegel van hofkunstenaar Ando Jubei. Dergelijke dozen waren meestal gemaakt van lakwerk en dit lijkt het enige gepubliceerde exemplaar in cloisonné van dit formaat.

'THE GREATEST AND ONE OF THE STRONGEST BRIDGES BETWEEN CULTURES IS THE ONE THAT IS BUILT OUT OF ART. RELIGION AND POLITICS HAVE THEIR OWN DIALECTS. THE LANGUAGE OF ART IS UNIVERSAL.'

